

Date: 19th December-2025

**FOLKLOR RAQSLARI VA FOLKLOR RAQS JAMOALARI: FARG‘ONA VA
XORAZM AN‘ANALARI MISOLIDA**

Ixtiyarova Xumora

Respublika musiqa va san‘at texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek xalq raqs san‘atining muhim tarmoqlaridan biri bo‘lgan folklor raqslari, xususan Farg‘ona va Xorazm raqs maktablarining shakllanish jarayoni, uslubiy xususiyatlari va badiiy-estetik mazmuni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Farg‘ona maktabiga xos nafis, liriko-plastik harakatlar hamda Xorazm raqslariga xos jadal, ritmik va jo‘shqin usullar solishtirilib o‘rganiladi. Shuningdek, ushbu hududlarda faoliyat yuritayotgan folklor raqs jamoalarining milliy merosni asrash, saqlash va targ‘ib qilishdagi o‘rni yoritiladi. Maqola folklor raqsLARining xalqning tarixiy xotirasi, madaniy o‘zligi va san‘at rivojidadagi ahamiyatini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: Folklor raqsi, Farg‘ona raqs maktabi, Xorazm raqs maktabi, Lazgi, Tanovar, raqs jamoalari, milliy meros, etnografiya, ritmika, plastika, xalq raqslari, madaniy identitet.

O‘zbek xalq raqsi — asrlar davomida xalqning turmush tarzi, ruhiyati, orzu-umidlari, urf-odatlar va marosimlarida shakllangan o‘ziga xos san‘at turidir. Folklor raqslari o‘zbek raqs madaniyatining boshlang‘ich, eng qadimiy shakllaridan bo‘lib, ular xalqning hayotiy tajribasi, kayfiyati va milliy mentaliteti bilan chambarchas bog‘liq. Farg‘ona va Xorazm raqs maktablari o‘zining uslubiy xususiyatlari, plastika va ritmika jihatdan boyligi bilan ajralib turadi va o‘zbek raqs san‘atining ikki asosiy poydevor maktabini tashkil qiladi.

Folklor raqslari — xalqning qadimiy marosimlari, bayramlari, mehnat jarayoni, diniy qarashlari va estetik didi asosida shakllangan raqs turlaridir. Ular: milliy ritmni saqlagan, an‘anaviy ohanglarga mos, buyuk xalq donishmandligini aks ettiruvchi, avlodlardan avlodga og‘zaki tarzda o‘tib kelgan san‘at mahsulidir.

Folklor raqsLARining asosiy vazifasi — xalq ruhini, tarixiy xotirani va milliy o‘zlikni ifoda etishdir.

Farg‘ona vodiysi folklor raqslari mayin plastika, nafis qo‘l harakatlari, sokin oyog‘ harakati, lirizm va ichki ma‘no boyligi bilan mashhur. Bu maktab erkaklar raqsi va ayollar raqsi sifatida aniq farqlangan uslubga ega.

Farg‘ona raqsLARiga xos xususiyatlarga qo‘l harakatlarining mayinligi, “ip tortish”, “qaldirg‘och qanoti” kabi nozik elementlar; bo‘y-bastning erkin, ammo kamtarona ko‘rinishi; raqqosaning ichki kechinmalarini ifoda etuvchi lirizm; musiqaning ko‘proq dutor, g‘ijjak, nag‘ora jo‘rligida ijro etilishi.

Mashhur Farg‘ona folklor raqslari “Tanovar” — o‘zbek raqs san‘atining durdonasi, ayollarga xos nafis harakatlarga boy. “Ufor” — jadalroq ritmga ega erkaklar raqsi. “Surnay o‘yinlari” — bayram va to‘ylarga xos jamoaviy raqsLAR. “Andijon polkasi” — xalq o‘yin raqsi, quvnoq va barhayot.

Date: 19thDecember-2025

Xorazm raqslari o'zining chaqqon, jadal, ritmik harakatlari, kuchli emosional ifodasi bilan ajralib turadi. Xorazm maktabi o'zbek raqs san'atining eng qadimiy qatlamlaridan biri bo'lib, xalqning xarakteri, quvnoqligi va hayotiy kuchini aks ettiradi.

Xorazm raqsiga xos xususiyatlari: tebranma harakatlar, yelkalar bilan ritmik o'ynash; oyoq harakatlarining tezligi; erkaklar raqsi — keskin va jadal, ayollar raqsi — o'ynoqi va barhayot; nag'ora va surnay musiqa ustunligi.

Mashhur Xorazm folklor raqslari: "Lazgi" — Xorazmning ramziy raqsi, UNESCO nomoddiy merosi. "Khorazmcha o'yin" — xalq bayramlarida keng tarqalgan. "Ayollar raqsi — gullar" — nafis, lekin dinamika bilan uyg'un. "Erkaklar raqsi — nag'ora o'yinlari".

Xorazm folklor raqs jamoalari: "Lazgi" davlat raqs ansambli (Xorazm), "Urganch folklor-etnografik jamoasi", "Xiva madaniy meros raqs guruhi". Bu jamoalar Xorazm raqs madaniyatini nafaqat O'zbekistonda, balki xalqaro sahnalarda ham targ'ib qiladi.

Farg'ona va Xorazm raqs maktablarining farqlari

Farg'ona maktabi	Xorazm maktabi
Mayin, liriko-plastik	Jadal, ritmik, jo'shqin
Qo'l harakatlari nozik	Yelka, qo'l va oyoq ritmiga boy
Ayollar raqsi ustuvor	Erkaklar raqsi kuchli ifodalangan
"Tanovar" asosiy timsol	"Lazgi" asosiy timsol

Folklor raqs jamoalari quyidagi vazifalarni bajaradi: milliy merosni saqlash va targ'ib qilish; yosh avlodni san'atga jalb qilish; hududiy raqs maktablarini rivojlantirish; xalqning tarixiy xotirasini tiklash; milliy o'zlikni mustahkamlash.

Ayniqsa, Farg'ona va Xorazm jamoalari o'zbek raqs san'atining xalqaro miqyosdagi tan olinishiga katta hissa qo'shmoqda.

Xulosa

Farg'ona va Xorazm folklor raqslari o'zbek milliy raqs san'atining bebaho durdonalari hisoblanadi. Ular xalq ruhiyatini, tarixiy qadriyatlarni, milliy o'ziga xoslikni aks ettiradi. Folklor raqs jamoalari esa bu boy merosni avloddan avlodga o'tkazishda va dunyo miqyosida targ'ib qilishda muhim o'rin tutadi. Raqsning mazkur ikki maktabi o'zbek san'atining nafaqat o'tmishiga, balki bugungi rivojlanishiga ham mustahkam asos bo'lib xizmat qilmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qodirova, M. *O'zbek raqs san'ati tarixi*. — Toshkent: San'at, 2018.
2. Sodiqova, F. *O'zbek xalq raqslari: an'ana va zamonaviylik*. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2020.
3. Pochayev, M. *Xorazm Lazgi raqsi: kelib chiqishi va badiiy xususiyatlari*. — Urganch: Xorazm nashriyoti, 2017.

Date: 19th December-2025

4. Karimova, G. *Farg'ona raqs maktabi: uslub, plastika va obrazlar*. — Farg'ona: Yangi asr, 2019.
5. UNESCO. *Intangible Cultural Heritage: Khorezm Lazgi Dance*. — Paris, 2019.
6. Mirzayeva, N. *O'zbek folklor raqslari va ularning hududiy xususiyatlari*. — Toshkent: Fan, 2016.
7. Jumanazarova, S. *Markaziy Osiyo raqs san'atida etnografik an'analar*. — Samarqand: Registon, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi. *Folklor san'at jamoalari faoliyati bo'yicha ma'lumotlar to'plami*. — Toshkent, 2022.
9. Alimova, X. *Xalq raqslari metodikasi*. — Toshkent: O'qituvchi, 2015.
10. Qosimov, Z. *O'zbek san'at madaniyati ensiklopediyasi*. — Toshkent: Yangi nashr, 2020.

